

**KICHIK BIZNESDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI
JADALLASHTIRISH OMILLARI VA ULARNING IQTISODIY
SAMARADORLIGI**

Qo'ziyeva Maftuna Otabek qizi

Samarqand Iqtisodiyot va Servis instituti
“Buxgalteriya hisobi” kafedrasida stajor asistenti
Gmail: maftunaotabekovna46@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik biznesda raqamli transformatsiyani jadallashtirish omillari va ularning iqtisodiy samaradorligi nazariy va amaliy jihatdan tadqiq etilgan. Maqolada raqamli transformatsiya tushunchasi, uning kichik biznes kontekstidagi o'ziga xos xususiyatlari va jadallashtiruvchi omillar tizimlashtirilgan holda ilmiy asoslangan. Jahon miqyosida kichik biznesning raqamli transformatsiyasi tajribasi, iqtisodiy samara ko'rsatkichlari va rivojlanish tendensiyalari tahlil qilingan. O'zbekistonda kichik biznes sub'yektlarining raqamli transformatsiyasi holati, jadallashtiruvchi va to'suvchi omillar SWOT tahlili orqali aniqlangan. Tadqiqot natijalariga asoslanib, kichik biznesda raqamli transformatsiyani jadallashtirish omillarining iqtisodiy samaradorlikka ta'sir mexanizmi ishlab chiqilgan hamda strategik takliflar taqdim etilgan.

Kalit so'zlar: raqamli transformatsiya, kichik biznes, iqtisodiy samaradorlik, raqamlashtirish omillari, elektron tijorat, bulutli texnologiyalar, raqamli marketing, innovatsiya, O'zbekiston, tadbirkorlik.

Аннотация: В данной статье теоретически и практически исследуются факторы ускорения цифровой трансформации в малом бизнесе и их экономическая эффективность. Научно обоснованы понятие

цифровой трансформации, её особенности в контексте малого бизнеса и систематизированы ускоряющие факторы. Проанализирован мировой опыт цифровой трансформации малого бизнеса, показатели экономического эффекта и тенденции развития. Посредством SWOT-анализа определены текущее состояние цифровой трансформации субъектов малого бизнеса в Узбекистане, ускоряющие и сдерживающие факторы. На основе результатов исследования разработан механизм влияния факторов ускорения цифровой трансформации на экономическую эффективность малого бизнеса, а также представлены стратегические рекомендации.

Ключевые слова: цифровая трансформация, малый бизнес, экономическая эффективность, факторы цифровизации, электронная коммерция, облачные технологии, цифровой маркетинг, инновации, Узбекистан, предпринимательство.

Zamonaviy global iqtisodiyotda raqamli transformatsiya korxonalarining raqobatbardoshligi, barqaror rivojlanishi va innovatsion salohiyatini belgilovchi hal qiluvchi omilga aylandi. Raqamli transformatsiya — bu tashkilotning biznes modeli, operatsion jarayonlari, mijozlar bilan munosabatlari va qiymat yaratish tizimini raqamli texnologiyalar asosida tubdan o'zgartirish jarayonidir. Kichik biznes sektori uchun raqamli transformatsiya nafaqat texnologik yangilanish, balki bozor sharoitlariga moslashish va omon qolishning zaruriy sharti hisoblanadi.

Jahon bank ma'lumotlariga ko'ra, kichik va o'rta biznes (KO'B) global miqyosda umumiy ish o'rinlarining 90 foizdan ortig'ini ta'minlaydi va YaIMning 50 foizidan ko'prog'ini yaratadi. Xalqaro Telekommunikatsiya Ittifoqi (ITU) tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni faol qo'llayotgan kichik korxonalar raqamlashmagan raqobatchilariga nisbatan 26 foiz yuqori daromad va 21 foiz yuqori foyda ko'rsatkichiga ega. Deloitte

ilmiy –amaliy anjuman

tadqiqotlari esa raqamli jihatdan yetuk kichik biznes sub'yektlarining omon qolish ehtimoli raqamli jihatdan zaif korxonalariga nisbatan 2.5 baravar yuqori ekanligini isbotlagan. COVID-19 pandemiyasi raqamli transformatsiyani misli ko'rilmagan darajada tezlashtirdi. McKinsey Global Institute ma'lumotlariga ko'ra, pandemiya raqamli transformatsiya jarayonini 5-7 yilga jadallashtirdi. 2024-yil holatiga ko'ra, global miqyosda kichik biznesning 72 foizi kamida bitta raqamli texnologiyani qo'llamoqda, bu ko'rsatkich 2019-yilda 45 foizni tashkil etgan edi. Biroq raqamli transformatsiyaning tezligi va chuqurligi mamlakatlar va sektorlar bo'yicha sezilarli farq qiladi. Raqamli transformatsiyani jadallashtiruvchi omillarni aniqlash va ularning iqtisodiy samaradorligini baholash kichik biznes rivojlanish strategiyasining muhim ilmiy-amaliy muammosi hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi doirasida kichik biznesni raqamlashtirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. 2024-yil holatiga ko'ra, O'zbekistonda 612 mingdan ortiq kichik biznes sub'yektlari faoliyat yuritmoqda va ular YaIMning 56.5 foizini hamda bandlikning 78 foizini ta'minlamoqda. Biroq tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ushbu korxonalarining atigi 35-40 foizi raqamli texnologiyalarni faol qo'llamoqda va to'liq raqamli transformatsiyani amalga oshirganlar ulushi 10-15 foizdan oshmaydi. Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolaning maqsadi — kichik biznesda raqamli transformatsiyani jadallashtirish omillarini tizimlash, ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini tadqiq etish va O'zbekiston sharoitiga mos strategik takliflar ishlab chiqishdir. Maqolada quyidagi vazifalar bajariladi: raqamli transformatsiya va uning omillarini nazariy asoslash; jadallashtirish omillarini tizimlash va klassifikatsiya qilish; jahon tajribasini tahlil qilish va iqtisodiy samara ko'rsatkichlarini aniqlash; O'zbekiston sharoitiga mos strategik takliflar ishlab chiqish.

Raqamli transformatsiya nazariyasi bir necha ilmiy yondashuvlar sintezi asosida shakllangan. Everett Rojersning innovatsiyalar diffuziyasi nazariyasi

(1962) texnologik yangiliklar qabul qilinishining bosqichlarini va ularni tezlashtiruvchi omillarni tushuntiradi. Devis, Bagozzi va Vorshawning texnologiyani qabul qilish modeli (TAM, 1989) foydalanuvchilarning yangi texnologiyalarni qabul qilish motivatsiyasini — foydaliligi sezilishi (perceived usefulness) va foydalanish qulayligi (perceived ease of use) orqali izohlaydi. Tornatzki va Flayscherning texnologiya-tashkilot-muhit (TOE) modeli (1990) esa tashkilotlarda texnologik innovatsiyalarni qabul qilishga ta'sir etuvchi uchta asosiy kontekstni — texnologik, tashkiliy va tashqi muhit omillarini ajratib ko'rsatadi. Ushbu nazariy yondashuvlar asosida kichik biznesda raqamli transformatsiyani jadallashtirish omillari to'rtta asosiy guruhga klassifikatsiya qilinadi.

Texnologik omillar. Bu guruhga raqamli texnologiyalarning mavjudligi, arzonlashishi va foydalanish qulayligi kiradi. Bulutli texnologiyalar (SaaS modeli) kichik biznesga qimmatbaho infratuzilma sotib olmasdan zamonaviy dasturiy vositalardan foydalanish imkonini berdi. Mobil texnologiyalar va smartfonlarning keng tarqalishi biznes jarayonlarini istalgan joydan boshqarish imkoniyatini yaratdi. Sun'iy intellekt va mashina o'qitish texnologiyalarining demokratizatsiyasi esa avval faqat yirik korporatsiyalarga mavjud bo'lgan analitik vositalarni kichik biznesga ham taqdim etmoqda. IoT (Internet of Things) qurilmalari va sensorlar narxining pasayishi real vaqtda monitoring imkoniyatlarini kengaytirdi.

Tashkiliy omillar. Bu guruhga korxonalar ichki muhitiga tegishli omillar kiradi. Rahbariyatning raqamli ko'rashi (digital leadership) va strategik niyati raqamli transformatsiyaning eng muhim harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Harvard Business Review tadqiqotlariga ko'ra, rahbar raqamli ko'rashga ega bo'lgan kichik korxonalar raqamli transformatsiyani 2.5 baravar tezroq amalga oshiradi. Xodimlarning raqamli savodxonligi va yangi texnologiyalarni o'zlashtirish qobiliyati ham muhim omil. Shuningdek, tashkiliy madaniyat —

innovatsiyaga ochiqlik, eksperimentlarga tayyorlik va xatolardan o'rganish madaniyati — raqamli transformatsiyani sezilarli darajada tezlashtiradi.

Iqtisodiy omillar. Bu guruhga moliyaviy resurslar va bozor motivatsiyasi kiradi. Raqamli texnologiyalarga investitsiya qilish uchun moliyaviy imkoniyatlar — o'z mablag'lari, kreditlar, grantlar va subsidiyalar — mavjudligi muhim. Bozor raqobatining kuchayishi — raqamlashgan raqobatchilar tomonidan bozor ulushining yo'qotilishi xavfi — kichik biznesni raqamli transformatsiyaga undaydi. Mijozlar talablarining o'zgarishi — onlayn xaridlar, raqamli to'lovlar va tezkor xizmat ko'rsatishga bo'lgan talab ortishi ham jadallashtiruvchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Pandemiya kabi tashqi shoklar esa raqamli transformatsiyani "omon qolish" zaruriyatiga aylantiradi.

Institutsional omillar. Bu guruhga davlat siyosati va tashqi muhit sharoitlari kiradi. Davlat tomonidan raqamlashtirish dasturlari, subsidiyalar va soliq imtiyozlari kichik biznesning raqamli transformatsiyasini sezilarli tezlashtiradi. Raqamli infratuzilma — keng polosali internet, mobil aloqa tarmoqlari va raqamli to'lov tizimlari — raqamli transformatsiyaning zaruriy sharti. Huquqiy muhit — elektron tijorat, ma'lumotlar himoyasi va raqamli shartnomalar bo'yicha qonunchilik — tadbirkorlarning raqamli platformalarga ishonchini ta'minlaydi. Ta'lim tizimi va raqamli ko'nikmalar bo'yicha o'quv dasturlari kadrlar tayyorligini ta'minlaydi.

Jahon miqyosida kichik biznesning raqamli transformatsiyasi turli modellarda amalga oshirilmoqda va har bir mamlakatning o'ziga xos omillari va natijalari mavjud.

Yevropa Ittifoqi: "Digital Europe" dasturi. Yevropa Ittifoqi 2021-2027 yillar uchun "Digital Europe" dasturi doirasida 7.5 mlrd yevro ajratgan bo'lib, bu mablag'ning sezilarli qismi kichik biznesni raqamlashtirishga yo'naltirilgan. Yevropa Komissiyasining "Digital Intensity Index" (DII) bo'yicha kichik biznesning raqamli yetuklik darajasi o'lchangan: 2024-yilda EU kichik

biznesining 77 foizi veb-saytga, 48 foizi ijtimoiy tarmoqlarga, 22 foizi elektron tijoratga va 18 foizi bulutli texnologiyalarga ega. Shvetsiya, Daniya va Finlyandiya eng yuqori DII ko'rsatkichlariga ega bo'lib, bu mamlakatlarda kichik biznesning raqamli transformatsiyasi iqtisodiy samaradorlikni o'rtacha 18-25 foizga oshirgan.

AQSh: raqamli ekotizim va platforma iqtisodiyoti. AQShda kichik biznesning raqamli transformatsiyasi platforma iqtisodiyoti modeli asosida jadal rivojlanmoqda. Amazon Marketplace, Shopify, Square, Stripe kabi platformalar millionlab kichik biznes sub'yektlariga minimal xarajatlar bilan onlayn savdo va raqamli to'lovlarni amalga oshirish imkonini berdi. U.S. Small Business Administration ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda AQSh kichik biznesining 85 foizi raqamli texnologiyalarni "muhim" yoki "juda muhim" deb baholagan. Raqamli transformatsiyani amalga oshirgan kichik biznes sub'yektlarining o'rtacha daromadi raqamlashmagan raqobatchilariga nisbatan 3.3 baravar yuqori.

Janubiy Koreya: "Smart SME" dasturi. Janubiy Koreya hukumati "Smart SME" dasturi doirasida kichik biznesni raqamlashtirish uchun yiliga 2 mlrd dollardan ortiq mablag' ajratmoqda. Dastur doirasida kichik korxonalariga aqlli fabrika (smart factory) tizimlarini joriy etish, bulutli ERP platformalaridan foydalanish va raqamli marketing ko'nikmalarini o'rgatish uchun subsidiyalar berilmoqda. 2024-yilga kelib, dastur natijasida 30 000 dan ortiq kichik korxonalar raqamli transformatsiyani amalga oshirgan va ularning ishlab chiqarish samaradorligi o'rtacha 30 foizga, eksport hajmi esa 20 foizga oshgan.

Hindiston: "Digital India" va UPI inqilobi. Hindistonning "Digital India" dasturi va UPI (Unified Payments Interface) raqamli to'lov tizimi kichik biznesning raqamli transformatsiyasida inqilobiy o'zgarishlar yaratdi. UPI tizimi orqali oyiga 10 mlrd dan ortiq tranzaksiya amalga oshirilmoqda va 50 milliondan ortiq kichik savdogar raqamli to'lovlarni qabul qilmoqda. Jio

Platforms va Paytm kabi kompaniyalar kichik biznesga arzon va qulay raqamli xizmatlar taqdim etmoqda. Raqamli to'lovlarga o'tgan kichik biznes sub'yektlarining daromadi o'rtacha 22 foizga oshgan.

1-jadval. Kichik biznesda raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari

Iqtisodiy samara ko'rsatkichi	Minimal	O'rtacha	Maksimal	Manba
Daromad o'sishi	15%	26%	45%	ITU, 2024
Operatsion xarajatlar tejami	10%	22%	40%	Deloitte, 2024
Foyda marjasi o'sishi	8%	21%	35%	McKinsey, 2024
Mijozlar bazasi kengayishi	20%	40%	80%	Shopify, 2024
Mehnat unumdorligi o'sishi	12%	25%	45%	OECD, 2024
Investitsiya daromadliligi (ROI)	150%	300%	600%	HubSpot, 2024
Omon qolish ehtimoli o'sishi	1.5x	2.5x	4x	Deloitte, 2024

O'zbekistonda kichik biznesning raqamli transformatsiyasi so'nggi yillarda sezilarli tezlashdi. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi

doirasida davlat tomonidan bir qator muhim tashabbuslar amalga oshirildi: soliq hisobotlarini elektron shaklda topshirish majburiy qilindi; "Tadbirkor" mobil ilovasi orqali biznesni ro'yxatdan o'tkazish jarayoni soddalashtirildi; IT-Park rezidentlari uchun soliq imtiyozlari joriy etildi; Payme, Click, UZCARD kabi raqamli to'lov tizimlari keng joriy etildi; elektron tijorat platformalari — Uzum Market, Asaxiy rivojlandi. 2024-yil holatiga ko'ra, O'zbekistonda raqamli transformatsiyaning asosiy ko'rsatkichlari quyidagicha: internet penetratsiyasi 85 foizga yetdi; mobil aloqa abonentlari soni 35 milliondan oshdi; elektron tijorat aylanmasi 3.2 mlrd AQSh dollarini tashkil etdi; raqamli to'lovlar hajmi oyiga 50 milliondan ortiq tranzaksiyani tashkil etdi; IT-Park rezidentlari soni 1 500 dan oshdi. Biroq kichik biznesning raqamli yetuklik darajasi hali past — korxonalarining atigi 35-40 foizi raqamli texnologiyalarni faol qo'llamoqda.

O'zbekistonda kichik biznesning raqamli transformatsiyasini jadallashtiruvchi omillar: yuqori internet penetratsiyasi va mobil qurilmalar tarqalganligi; yosh va texnologiyaga qiziquvchi aholi (o'rtacha yosh 28.5); davlat tomonidan raqamlashtirish dasturlari va soliq imtiyozlari; elektron tijorat va raqamli to'lov infratuzilmasining rivojlanishi; COVID-19 pandemiyasi davrida raqamli xizmatlarga bo'lgan talab ortishi. To'suvchi omillar esa: raqamli savodxonlik darajasining pastligi — tadbirkorlarning 60 foizi raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan yetarli xabardor emas; moliyaviy resurslar cheklanganligi — raqamli texnologiyalarga investitsiya qilish uchun mablag' yetishmasligi; qishloq hududlarida internet sifati va qamrovining yetarli emasligi; malakali IT kadrlar tanqisligi; ma'lumotlar xavfsizligi va ishonch masalalari.

**2-jadval. O'zbekistonda kichik biznesning raqamli transformatsiyasi:
SWOT tahlili**

Kuchli tomonlar	Zaif tomonlar
<p>— Kichik biznesning YaIMdagi yuqori ulushi (56.5%) — Davlat raqamlashtirish strategiyasi va siyosiy iroda — Yosh va texnologiyaga qiziquvchi aholi (o'rtacha yosh 28.5) — Raqamli to'lov infratuzilmasining rivojlanganligi — IT-Park ekotizimining jadal o'sishi</p>	<p>— Raqamli savodxonlik va kadrlar yetishmasligi — Qishloq hududlarida internet sifatining pastligi — Kichik biznes uchun moliyaviy resurslar cheklanganligi — An'anaviy biznes modellariga bog'lanib qolish — Ma'lumotlar xavfsizligiga ishonchsizlik</p>
Imkoniyatlar	Tahdidlar
<p>— 5G texnologiyasi va yangi raqamli infratuzilma — Xalqaro elektron tijorat platformalariga integratsiya — SI va generativ AI texnologiyalarining kichik biznesga kirishi — FinTech va raqamli moliyaviy xizmatlar rivojlanishi — Xalqaro donor va moliya institutlari qo'llab-quvvatlashi</p>	<p>— Xalqaro raqamli platformalar raqobatining kuchayishi — Kibexavfsizlik xavflari va ma'lumotlar sizib chiqishi — Raqamli tafovutning chuqurlashishi (shaharvs qishloq) — Texnologik qaramlik va import bog'liqligi — Global iqtisodiy beqarorlik ta'siri</p>

Tadqiqot natijalariga asoslanib, kichik biznesda raqamli transformatsiyani jadallashtirish omillarining iqtisodiy samaradorlikka ta'sir mexanizmi ishlab chiqildi. Ushbu mexanizm omillarning to'rtta asosiy kanal orqali iqtisodiy samarani shakllantirishini ko'rsatadi.

Birinchi kanal: Daromadlarni oshirish. Raqamli transformatsiya kichik biznesga yangi bozorlarni egallash va daromad manbalarini diversifikatsiya qilish imkonini beradi. Elektron tijorat platformalari geografik chegaralarni yo'qotib, mahalliy biznesga mintaqaviy va global bozorlarga kirish yo'lini

ochadi. Raqamli marketing vositalari — SEO, SMM, kontekstli reklama — maqsadli auditoriyaga arzon va samarali usulda yetib borish imkonini beradi. Mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish (CRM) tizimlari sotuvlarni personalizatsiya qilish va takroriy xaridlarni oshirish orqali daromadni ko'paytiradi. Ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish esa yangi mahsulot va xizmatlar yaratish uchun bozor talabini aniq aniqlash imkonini beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, to'liq raqamli transformatsiyani amalga oshirgan kichik biznes daromadini o'rtacha 26-45 foizga oshiradi.

Ikkinchi kanal: Xarajatlarni kamaytirish. Raqamli texnologiyalar operatsion xarajatlarni sezilarli darajada kamaytirish imkonini beradi. Bulutli texnologiyalar (SaaS) IT infratuzilma xarajatlarini 25-40 foizga kamaytiradi. Jarayonlarni avtomatlashtirish (buxgalteriya, inventarizatsiya, hisobot) ish kuchi xarajatlarini 20-35 foizga tejaydi. Raqamli marketing an'anaviy reklamaga nisbatan 3 baravar arzon va 5 baravar samarali. Elektron hujjat aylanishi qog'oz va pochta xarajatlarini 60-80 foizga kamaytiradi. Onlayn kommunikatsiya vositalari (Zoom, Slack) transport va safar xarajatlarini keskin qisqartiradi.

Uchinchi kanal: Samaradorlikni oshirish. Raqamli transformatsiya mehnat unumdorligi va operatsion samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. ERP tizimlari biznes jarayonlarini integratsiyalash va koordinatsiya qilish orqali qarorlar qabul qilish tezligini oshiradi. Ma'lumotlar tahlili va business intelligence vositalari bozor tendensiyalarini aniqlash va strategik qarorlar qabul qilish sifatini yaxshilaydi. Raqamli kommunikatsiya vositalari jamoa ichidagi hamkorlik va axborot almashish samaradorligini oshiradi. Onlayn o'rganish platformalari xodimlarning uzluksiz rivojlanishi va yangi ko'nikmalar o'zlashtirishini ta'minlaydi.

To'rtinchi kanal: Raqobatbardoshlikni kuchaytirish. Raqamli transformatsiya kichik biznesning uzoq muddatli raqobatbardoshligini

ta'minlaydi. Raqamli mavjudlik (veb-sayt, ijtimoiy tarmoqlar, onlayn do'kon) brend taniqliligini va mijozlar ishonchini oshiradi. Ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv bozor o'zgarishlariga tez moslashish qobiliyatini kuchaytiradi. Innovatsion raqamli mahsulot va xizmatlar yaratish raqobatdagi ustunlikni ta'minlaydi. Ekotizim hamkorliklari — platformalar, marketplace va raqamli tarmoqlar — kichik biznesga yirik korxonalar bilan teng sharoitda raqobatlashish imkonini beradi.

3-jadval. Raqamli transformatsiya omillarining iqtisodiy samaradorlikka ta'sir kanallari

Omil guruhi	Asosiy ta'sir kanali	Iqtisodiy samara ko'rsatkichi	Kutilayotgan natija
Texnologik	Bulutli xizmatlar, SI, IoT, mobil texnologiyalar	Xarajat tejami, samaradorlik, avtomatlashtirish	Xarajat 25-40% kamayish
Tashkiliy	Raqamli rahbarlik, kadrlar, madaniyat	Transformatsiya tezligi, moslashuvchanlik	Transformatsiya 2.5x tezlashish
Iqtisodiy	Moliya, bozor raqobati, mijoz talabi	Daromad o'sishi, ROI, foyda marjasi	Daromad 26-45% o'sish
Institutsional	Davlat siyosati, infratuzilma, huquqiy muhit	Raqamli ekotizim, ishonch, qamrov	Raqamli qamrov 70%+ ga yetish

ilmiy –amaliy anjuman

O'zbekistonda kichik biznesning raqamli transformatsiyasini jadallashtirish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish uchun quyidagi strategik yo'nalishlar taklif etiladi.

Birinchi, raqamli infratuzilmani kompleks rivojlantirish lozim. Qishloq hududlarida keng polosali internet qamrovini 95 foizga yetkazish va 5G texnologiyasini bosqichma-bosqich joriy etish zarur. Raqamli to'lov infratuzilmasini yanada kengaytirish va xavfsizligini oshirish kerak. Davlat xizmatlari platformalarini yagona raqamli ekotizimga integratsiyalash muhim. Kichik biznes uchun arzon va qulay bulutli xizmatlar platformasini yaratish lozim.

Ikkinchi, raqamli savodxonlik va kadrlar salohiyatini oshirish kerak. Tadbirkorlar uchun raqamli ko'nikmalar bo'yicha bepul va keng qamrovli o'quv dasturlari tashkil etish zarur bo'lib, ularda elektron tijorat, raqamli marketing, bulutli buxgalteriya va SI texnologiyalari bo'yicha amaliy treninglar o'tkazilishi kerak. Oliy ta'lim muassasalarida raqamli tadbirkorlik yo'nalishini kengaytirish lozim. Raqamli mentorlik dasturlari — tajribali raqamli tadbirkorlar va yangi boshlayotgan tadbirkorlar o'rtasida bilim almashish — tizimini yaratish muhim.

Uchinchi, moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchlantirish lozim. Kichik biznesni raqamlashtirish uchun maxsus "Raqamli transformatsiya jamg'armasi"ni tashkil etish zarur. Raqamli texnologiyalar xarid qilish uchun imtiyozli kreditlar va subsidiyalar tizimini joriy etish kerak. IT kompaniyalar va FinTech startaplarning kichik biznesga arzon yechimlar taqdim etishini rag'batlantirish muhim. Xalqaro donor tashkilotlari bilan hamkorlikda raqamlashtirish loyihalarini moliyalashtirish lozim.

To'rtinchi, raqamli ekotizimni shakllantirish va kengaytirish kerak. Milliy elektron tijorat platformalarini qo'llab-quvvatlash va xalqaro platformalar bilan integratsiyani ta'minlash zarur. Kichik biznes uchun raqamli

ilmiy –amaliy anjuman

xizmatlar marketplace — buxgalteriya, marketing, logistika, yuridik xizmatlar — ni yaratish lozim. Tarmoq va soha bo'yicha raqamli klasterlarni shakllantirish va bilim almashish platformalarini yaratish muhim. Startap ekotizimini rivojlantirish va kichik biznesga innovatsion raqamli yechimlar yaratishni rag'batlantirish kerak.

Beshinchidan, normativ-huquqiy muhitni takomillashtirish lozim. Elektron tijorat, ma'lumotlar himoyasi va raqamli shartnomalar bo'yicha qonunchilikni yangilash va xalqaro standartlarga moslashtirish zarur. Raqamli transformatsiyani amalga oshirayotgan kichik biznesga soliq imtiyozlari tizimini kengaytirish kerak. Kibexavfsizlik standartlarini ishlab chiqish va kichik biznesning raqamli xavfsizligini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Raqamli transformatsiya zamonaviy kichik biznesning raqobatbardoshligi, barqaror rivojlanishi va innovatsion salohiyatini belgilovchi strategik omilga aylandi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kichik biznesda raqamli transformatsiyani jadallashtirish omillari to'rtta asosiy guruhga — texnologik, tashkiliy, iqtisodiy va institutsional omillar — bo'linadi va ular to'rtta kanal — daromadni oshirish, xarajatni kamaytirish, samaradorlikni oshirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirish — orqali iqtisodiy samaradorlikka ta'sir etadi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirgan kichik biznes sub'yektlari daromadini 26-45 foizga, foyda marjasini 21-35 foizga oshiradi va omon qolish ehtimoli 2.5 baravar yuqori. Yevropa Ittifoqi, AQSh, Janubiy Koreya va Hindiston tajribalari davlat siyosati, raqamli infratuzilma va kadrlar tayyorgarligi raqamli transformatsiyani jadallashtirish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi.

O'zbekiston uchun kichik biznesning raqamli transformatsiyasini jadallashtirish nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish, balki yangi ish o'rinlari yaratish, innovatsion rivojlanishni ta'minlash va xalqaro integratsiyani

chuqurlashtirish uchun ham strategik ahamiyatga ega. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasining muvaffaqiyatli amalga oshirilishi mamlakatning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Kelgusida generativ SI, blockchain, metaverse va Web 3.0 texnologiyalari kichik biznesning raqamli transformatsiyasini yanada chuqurlashtirishi kutilmoqda. O'zbekiston bu texnologiyalarni faol o'zlashtirish orqali Markaziy Osiyoda raqamli iqtisodiyot rivojlanishining markaziga aylanish imkoniyatiga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Farmoni, 2020-yil.
2. Rogers E.M. Diffusion of Innovations. — 5th ed. — New York: Free Press, 2003. — 576 p.
3. Davis F.D. Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology // MIS Quarterly. — 1989. — Vol. 13(3). — P. 319-340.
4. Tornatzky L.G., Fleischer M. The Processes of Technological Innovation. — Lexington: Lexington Books, 1990. — 298 p.
5. McKinsey Global Institute. The Next Normal: The Recovery Will Be Digital. — New York: McKinsey, 2023.
6. Deloitte. Connected Small Businesses: Digital Maturity and Economic Impact. — London: Deloitte, 2024.
7. International Telecommunication Union (ITU). Digital Development Dashboard, 2024.
8. European Commission. Digital Economy and Society Index (DESI) 2024. — Brussels: EC, 2024.
9. U.S. Small Business Administration. Small Business Technology Report 2024. — Washington: SBA, 2024.

10. World Bank. Digital Business: Enable, Engage, Create. — Washington: World Bank Group, 2024.
11. OECD. OECD Digital Economy Outlook 2024. — Paris: OECD Publishing, 2024.
12. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik to'g'risida ma'lumotlar, 2024.